

ISSN 2411-1546

Doi.org/10.35619/ucpm.vi32

**Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Інститут культурології
Національної академії мистецтв України
Ministry of Education and Science of Ukraine
Rivne State University of the Humanities
National Academy of Arts of Ukraine
Institute for cultural research
(Institute of culturology)
National Academy of Arts of Ukraine**

**УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА :
МИНУЛЕ, СУЧАСНЕ, ШЛЯХИ РОЗВИТКУ
Науковий збірник**

**UKRAINIAN CULTURE :
THE PAST, MODERN, WAYS OF DEVELOPMENT
Scientific journals**

**Напрямок : Мистецтвознавство
Branch : Art Criticism**

**За загальною редакцією В. Г. Виткалова
Editor-in-Chief V. Vytkalov**

**Засновано у 1995 році
Founded in 1995**

**Випуск 32
Issue 32**

**Рівне : РДГУ, 2019
Rivne : Rivne State University in the Humanities, 2019**

УДК 94(477)

Співзасновники: Рівненський державний гуманітарний університет та Інститут культурології Національної академії мистецтв України; видавець: Рівненський державний гуманітарний університет

Збірник перереєстрований МОН України як фахове видання з мистецтвознавства (Постанова № 1-05/4 від 22.12.2016 р.)

Друкується за рішенням вчених рад РДГУ (протокол № 10 від 28 листопада 2019 р.) та Інституту культурології НАМ України (протокол № 10 від 21 листопада 2019 р.)

Видання зареєстровано: ISSN International Centre (Paris, FRANCE): ISSN № 2411-1546 (Print)

Видання індексується: Index Copernicus (Польща), Google Scholar, РИНЦ (РФ); «Cosmos» (США) та «Research Gate», «Research Bible» (Німеччина); «CEEOL»

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації видано Міністерством юстиції України, серія КВ № 22258-12158 ПР від 20.05.2016 р.

Головний редактор:

Виткалов Сергій Володимирович – доктор культурології, професор кафедри культурології та музеєзнавства, Рівненський державний гуманітарний університет (Україна)

Редакційна колегія:

Чміль Ганна Павлівна – доктор філософських наук, професор, академік Національної академії мистецтв України, директор Інституту культурології НАМ України – голова (культурологія)

Виткалов Володимир Григорович – кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри культурології та музеєзнавства, Рівненський державний гуманітарний університет, відповідальний секретар (Україна).

Афоніна Олена Сталівна – доктор мистецтвознавства, професор, професор кафедри академічного і естрадного вокалу та звукорежисури, НАКККіМ (Україна) (мистецтвознавство)

Душний Андрій Іванович – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри народних музичних інструментів та вокалу, Дрогобицький державний педагогічний університет ім. І. Я. Франка, член-кореспондент Міжнародної академії наук педагогічної освіти (Україна) (мистецтвознавство)

Герчанівська Поліна Евальдівна – доктор культурології, професор, завідувач кафедри культурології та інформаційних комунікацій, НАКККіМ (Україна) (культурологія)

Гончарова Олена Миколаївна – доктор культурології, професор, професор кафедри івент-менеджмента та індустрії дозвілля, КНУКіМ (Україна) (культурологія)

Zukow Walery – Associative professor, Department of Spatial Management and Tourism, Nicolaus Copernicus University in Torun, Torun (Poland) (культурологія)

Колесник Олена Сергіївна – доктор культурології, професор кафедри філософії та культурології, Національний університет «Чернігівський колегіум» ім. Т. Г. Шевченка (Україна) (культурологія)

Копієвська Ольга Рафаїлівна – доктор культурології, професор, завідувач кафедри арт-менеджменту та івент-технологій, НАКККіМ (Україна) (культурологія)

Muszkieto Radoslaw – prof. UMK profesor uniwersytetu Katedra Kultury Fizycznej Nicolaus Copernicus University, Torun, експерт Міністерства національної освіти (Республіка Польща) (культурологія та мистецтвознавство)

Мартич Руслана Василівна – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, Київський університет ім. Б. Грінченка (Україна) (культурологія)

Петрова Ірина Владиславівна – доктор культурології, професор, завідувач кафедри івент-менеджменту та індустрії дозвілля, КНУКіМ (Україна) (культурологія)

Скорик Адріана Ярославівна – доктор мистецтвознавства, професор, проректор із наукової роботи, Національна музична академія України ім. П. І. Чайковського (Україна) (мистецтвознавство)

Сташевська Інна Олегівна – доктор педагогічних наук, заслужений діяч мистецтв України, професор, проректор із навчальної роботи, Харківська державна академія культури (Україна) (мистецтвознавство)

Сташевський Андрій Якович – доктор мистецтвознавства, професор, заслужений діяч мистецтв України, завідувач кафедри народних інструментів, Харківська державна академія культури (Україна) (мистецтвознавство)

Татарнікова Анжеліка Анатоліївна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри хорового диригування, Одеська національна музична академія ім. А. В. Нежданової (Україна) (мистецтвознавство)

Шабанова Юлія Олександрівна – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії і педагогіки НТУ «Дніпровська політехніка» (Україна) (культурологія та мистецтвознавство)

Яковлев Олександр Вікторович – доктор культурології, директор, Київська муніципальна академія естрадного циркового мистецтва (Україна) (культурологія)

Жукова Наталія Анатоліївна – доктор культурології, професор кафедри графіки, в.о. зав. кафедри НТУ України «КПІ» ім. І. Сікорського (Україна) (культурологія)

Українська культура : минуле, сучасне, шляхи розвитку : наук. зб. Вип. 32 / упоряд. і наук. ред. В. Г. Виткалов ; редкол.: Г. П. Чміль, В. Г. Виткалов, О. С. Афоніна та ін. ; наук.-бібліогр. редагування наукової бібліотеки РДГУ. Рівне : РДГУ, 2019. 245 с.

Редагування англomовного тексту анотацій – канд. пед. наук, доц. кафедри практики англійської мови РДГУ **Фрідріх А.В.**

Рецензенти:

Карась Г. В. – доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри академічного та естрадного співу ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника»

Редя В. Я. – доктор мистецтвознавства, професор, НМА України ім. П. І. Чайковського

Редакційна колегія не завжди поділяє точку зору авторів.

У збірнику вміщено статті науковців вищих навчальних закладів, присвячені розгляду історико-мистецької проблематики переважно західноукраїнських теренів. Певна частина матеріалу висвітлює різнобічні грані теоретико-методологічних проблем українського мистецтва. Окремий розділ складають повідомлення, огляди та рецензії.

Для науковців, студентів, аспірантів та усіх тих, хто цікавиться вітчизняною історико-мистецькою спадщиною.

ISSN 2411-1546

The scientific novelty. It was attempted to outline the links between the art of English Pre-Raphaelites and their followers and the work of Ukrainian, Polish and Russian artists at the turn of the century.

The Practical significance. The information presented in the article can serve as a methodological basis for further scientific research in the study of the issues of Decadence and Symbolism in the visual art.

Key words: Decadence, Symbolism, Pre Raphaelitas, fin de siècle, England, Ukraine, Poland, Russia.

Надійшла до редакції 11.11.2019 р.

УДК 0744.328.52

ДАВИД БУРЛЮК : ОДИН ІЗ ЗАСНОВНИКІВ УКРАЇНСЬКОГО АВАНГАРДУ ЧИ ХУДОЖНИК-ЕМІГРАНТ?

Костюк Лариса – кандидат історичних наук, доцент,
Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне
orcid.org/0000-0003-0501-9977
DOI.org/10.35619/ucpm.vi32.254
Larysa.kostiuk@gmail.com

Целінська Анна – бакалавр культурології,
Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне

Стаття присвячена виявленню значення творчості Давида Бурлюка в українській та світовій культурі. Його діяльність в Україні і Росії поставлено у контекст явища бікультурності перших десятиліть ХХ століття. Виокремлено роль художника як одного з основоположників українського авангарду у межах творення виразності національної стилістики. Зосереджена увага на творчості митця в еміграції та поставлено питання про необхідність дослідження мистецтва ХХ ст. крізь призму методу синергії.

Ключові слова: український авангард, Давид Бурлюк, художники-емігранти, мистецтво ХХ століття.

Постановка проблеми. Український мистецький авангард перших десятиліть ХХ ст. становить окрему епоху у вітчизняній і світовій культурі. У той історичний час сформувалася нова когорта художників, які відчували смак вільного вибору засобів естетичного творення і саме вони стали першими провідниками авангарду в Україні. У своїй творчості вони жили кореневою системою народного мистецтва, архаїку якого українське населення на початку ХХ ст. ще повсякчас зберігало у вишитих рушниках і сорочках, плахах і намітках, розписах писанок і горщиків, в оздобленні печей і килимів. Серед цієї когорти митців особливе місце відводиться Давиду Давидовичу Бурлюку (1882-1967 рр.), адже його авангардні новації найяскравіше виявили національну специфіку українського образотворення. Це про нього пишуть сучасні дослідники як про митця, «...який визнавав свою причетність до української культури, був донедавна невідомий широкому загалу в Україні, а українська діаспора вважала його узагалі космополітом. ... росіяни сприймають як «хохла», який навіть розмовляти без українського акценту не навчився. Революціонера, який виступав із прорадянськими гаслами в США, у Радянському Союзі оголосили ворогом номер один на ідеологічному фронті, його ім'я просто було заборонено згадувати» [16; 19]. Чому так сталося, що Д. Бурлюк, який стояв біля витоків українського авангарду та майже 45 років прожив у США, викликає такі неоднозначні оцінки? То хто ж він був насправді: засновник українського авангарду чи художник-емігрант? Питання неоднозначне і дискусійне та потребує осмислення у рамках сучасних підходів в українській науці.

Останні дослідження та публікації. Серед учених, що здійснили значний прорив у проблематиці українського живописного авангарду та висвітлення творчого спадку його представників, варто назвати роботи Д. Горбачова «Авангард. Українські художники першої третини ХХ століття» (2017 р.) [4], В. Сусак «Українські митці Парижа 1900-1939» (2012 р.) [17], О. Голубця «Мистецтво ХХ століття: український шлях» (2012 р.) [3], Ж.-К. Маркаде «Малевич» (2013 р.) [12], О. Кашуби-Вольвач «Олександр Богомазов. Автопортрет» (2012 р.) [11], С. Білоконя «Михайло Бойчук та його школа» (2017 р.) [1] та ін. У цих розвідках дослідники неминуче звертаються до творчості одного із засновників українського авангарду – епатажної, талановитої і креативної особистості Д. Бурлюка. Серед репрезентантів цієї постаті також варто назвати львівського дослідника О. Ногу, який ще у 1990-х роках представив науковій спільноті свої роботи «Український авангард 1907 – 1917» (1992 р.) [13], «Давид Бурлюк і мистецтво всесвітнього авангарду» (1993 р.) [14], «Малярство українського авангарду 1905-1918 рр.» (1999 р.) [15] та ін. і тим самим захопив увагу вчених до дослідження постаті художника. Нещодавно О. Нога у співавторстві з І. Савицьким написав нове дослідження про Д. Бурлюка «Українські корені засновника світового авангарду: Поезія, малярство, театр, спорт» (2018 р.) [16]. У ній дослідники аналізують художню творчість митця, трактують його особистість масштабніше, називаючи засновником не лише

українського, а й світового авангарду, визначаючи внесок авангардиста у справу поезії, театру, спорту.

На нашу думку, значний внесок в осягнення життя і творчості Д. Бурлюка здійснив культуролог, історик мистецтва, письменник, журналіст Є. Деменок. В основу своїх робіт «Новое о Бурлюках» (2013 р.) [6], «Давид Бурлюк и братья Соеры. Русские евреи в Америке» (2016 р.) [7], «Вся Одесса очень велика» (2016 р.) [8], «Давид Бурлюк. Кругосветное путешествие и второй приезд в Прагу» (2017 р.) [9], «Американские адреса Давида Бурлюка» (2017 р.) [10] він поклав досі невідомі рукописи родини Бурлюків, які зберегли спадкоємці художника та, власне, документи із зарубіжних архівів. Завдяки цьому наукове товариство в Україні і світі дізналися про яскраві історії та цікаві факти перебування художника в Росії, Японії, Празі, США, про його чеських і американських друзів, його мистецьку і організаційну діяльність упродовж 45 років поза межами Вітчизни. Автор конструє окремі сторінки біографії митця і вписує їх у процес розгортання культурних явищ, осмислює роль художника у різних зрізах конкретних історій (українських, російських, японських, американських) та висвітлює його діяльність у своєрідних (досить непривабливих, ворожих, жорстких) середовищах, в яких Д. Бурлюку приходилося повсякчас виживати. Зауважимо, що саме з публікацій Є. Деменка отримуємо найбільш важливу інформацію про життєдіяльність Д. Бурлюка після від'їзду з Росії у 1920 р.

Наголосимо, що в попередні десятиліття вийшли друком альбоми і каталоги виставок авангардного живопису, на прикладі візуального ряду яких можна зрозуміти специфіку естетико-стильових засад українського авангардного малярства та його домінант у творчості художників-авангардистів [18-20]. Серед них назвемо «Давид Бурлюк. Каталог» (2017 р.) [5], де вміщені картини митця, що експонувалися на виставках у галереї європейського живопису «Євро-Арт» (м. Рівне, 2016 р.), у Центрі сучасного мистецтва (м. Одеса, 2017 р.) та Національному музеї у Львові імені Андрея Шептицького (2018 р.). Є. Деменок у вступній статті до цього каталогу повертає справжній логин Д. Бурлюка в мистецтві – «український «батько російського футуризму» [5; 5].

Отже, сьогодні наявна значна кількість наукових видань, альбомів і каталогів виставок, які висвітлюють проблеми українського живописного авангарду. Нині зростає інтерес до особливого інтелектуального продукту – феномену постаті Д. Бурлюка. Масштаб особистості художника стає очевидним, а інтерес до його творчості з кожним роком зростає. Його творчий спадок викликає посилений інтерес у приватних колекціонерів, а на аукціонах роботи художника встановлюють усе нові цінові рекорди. Тому закономірним є питання про визначення місця Д. Бурлюка в історії вітчизняної культури та світу.

Мета статті – виявлення тих аспектів творчості митця, що визначають його місце у художній спадщині України та світу.

Це потрібно і для того, щоб знайти відповідь на питання: то хто ж він є насправді – одним із засновників українського авангарду чи художником-емігрантом, який прожив більшу частину свого життя поза межами України і збагатив світове мистецтво ХХ ст.

Виклад основного матеріалу дослідження. В українському, як і світовому мистецтві, до авангарду відносять художні течії модернізму, що виникли упродовж трьох перших десятиліть ХХ ст. Авангард торкнувся усіх видів художньої творчості, але найяскравіше проявився саме в живописі, давши життя таким напрямам, як експресіонізм, кубізм, футуризм, абстракціонізм, концептуалізм тощо. Український авангард, маючи багато спільних рис із західноєвропейським малярством (домінування безпредметності, поява нової знакової системи тощо), вирізняється особливими рисами, що сформувалися ще у попередні культурно-історичні періоди, а саме: колористичною пристрасністю, мелодійністю, насиченим декоративізмом, пластичністю, емоційною забарвленістю, ритмічною цілісністю. Нажаль, практика авангардних естетико-стильових практик в Україні була насильно призупинена тоталітарною радянською машиною, яка знищила величезну частину доробку художників-авангардистів, а їх самих згноїла репресіями. Лише під час «хрущовської відлиги» у 1950-1960-х рр. українські митці знову звернулися до авангарду і тим самим зуміли передати новітні тенденції у вітчизняному мистецтві наступній когорті національно мислячих художників, які в умовах незалежності України творять нову сторінку історії культури.

Авангардні традиції у мистецтві ХХ ст. проявилися у перманентній домінанті і тому й до нині зберігають свою актуальність. Плеяда нової генерації української художньої еліти, які своєю працею і творчим доробком принесли славу Україні, возвеличила її у світі. Це всесвітньо відомі імена В. Кандінського, К. Малевича, О. Богомазова, О. Екстер, С. Делоне та багатьох ін. Серед цієї плеяди окремішнє місце займає постать Давида Давидовича Бурлюка.

На життєвій ниві художника переплелися українські дороги з мандрями по Європі і Росії, а пізніше – Японії та США. Народившись у липня 1882 р. на хуторі Семиротівщина Харківської губернії у багатодітній сім'ї, Давид протягом усього життя висловлював любов і відданість до своєї родини та

української землі. Володіючи незвичайними організаторськими здібностями і невгамовною внутрішньою енергією, Д. Бурлюк притягував талановитих людей і стояв біля витоків українського авангардного руху. Художник одним із перших звернувся до етнографічних мотивів на основі зразків Трипілля, Скіфії та інших давніх культур, що побутували на теренах Давньої України. Народне мистецтво стало тим художнім стрижнем, яке живило творчість художника упродовж життя. Значне місце належить художнику також у створенні кубофутуризму, як напряму українського авангарду, що презентував національну стилістику в живописі. Кубофутуризм у народному, сільському варіанті Д. Бурлюка, його звернення до витоків прамистецтва, надбань пракультури, використання архетипів у засобах художньої виразності, стане унікальним явищем українського мистецтва. Зауважимо, що він презентував усі художні течії авангарду, дійшовши в американському періоді аж до сюрреалістичного розуміння буденності. Він був не лише ініціатором багатьох мистецьких течій, організатором численних авангардних виставок, а й артистичних асоціацій, лектором-популяризатором сучасного мистецтва, борцем за свободу творчості, теоретиком і практиком, поетом і живописцем, видавцем, журналістом, імпресаріо. Цей перелік захоплень і праці Д. Бурлюка свідчить про неабиякий його організаторський хист.

Художника знали в Європі завдяки його діяльності в мистецькому об'єднанні «Синій вершник» та участі в загальноєвропейських виставках; його знали і в Росії. Промовистий факт: нами обраховано, що упродовж 1906-1915 рр. Д. Бурлюк брав участь у понад 30 художніх виставках. Цікава географія їх проведення: Харків, Одеса, Херсон, Київ, Катеринослав, Москва, Санкт-Петербург, Катеринодар, Вільно, Рига, Мюнхен, Берлін, Кельн. Його роботи експонувалися поряд із картинами П. Пикассо, П. Синьяка, М. Вламинка, А. Дерена, А. Руссо, Ж. Брака та ін. Найбільше виставок відбулося в Москві (7) і Санкт-Петербурзі (8). Зауважимо, що майже 100 років тому у Російській імперії Д. Бурлюка недаремно називали українським «батьком російського футуризму». Але за десятиліття радянської ідеології десь зникає приставка «український» і Бурлюку-художнику присвоюється лише кліше «батько російського футуризму», яке й до нині експлуатується в дослідженнях російських науковців [2].

Відтак, у сучасній українській науковій думці варто чітко диференціювати творчість українського художника митця від російського мистецького процесу перших десятиліть ХХ ст. Доцільно так розгорнути творчість Д. Бурлюка, щоб вона сприймалася як українське живописне полотно, звучала яскраво і привабливо та органічно входила в орбіту вітчизняного образотворчого мистецтва. Отож, великої ваги набуває процес повернення творчого спадку художника до лона українського малярства. У цьому контексті важливо зрозуміти, що в умовах бікультурності художник позиціонував саме українські смисли в живописі і тим самим створював презентацію національної стилістики (декоративізм, емоційність, ліричність, колористичну пристрасність тощо). Ось як він написав про це у своїх записках «Фрагменти зі спогадів футуриста»: «1915-го я намалював картину «Святослав» у стилі старовинного українського живопису. Щодо переважання тих чи тих колірних гам у моїй творчості, то я мушу вказати, що Україна в моїй особі має свого найвірнішого сина. Мій колорит глибоко національний. Жовто-гарячі, зелено-жовті, червоні, сині тони б'ють ніagaraми з-під мого пензля» [18]. Варто нагадати, що саме цей фрагмент був записаний в американський період життя до 1930 р. Цікаве продовження його думки: «Коли я малюю, мені здається, що я дикун, котрий тре сук однієї барви об інший, щоб дістати колірний ефект. Ефект палахкотіння. Ефект любовострастя, збудження статті однієї барви характерних рис та особливостей іншої» [18].

Зауважимо, що фрагментизація знання про художника тяжіє у бік визнання його українства. Він ніколи не називав себе росіянином (не плутати з тим, що в американський період він називав себе «російський футурист»), завжди наголошував, що є нащадком запорозьких козаків: «...з боку батькового – ми українські козаки, нащадки запорожців. Наше вуличне прізвисько «Писарчуки», ми були писарями Запорозького війська» [18].

Як нащадка козацького роду, його скрізь і завжди цікавить українське народне мистецтво і культура. Нагадаємо, що найулюбленишим сюжетом Д. Бурлюка було зображення суто українських символів – коней, квітів, жінок тощо. Ось як про це писав художник: «У своєму житті я намалював безліч українських баских коней. І мені могло б пасувати наймення, перефразовуючи Геродота, «Співця лошиць» [18].

Час, який Д. Бурлюк прожив на теренах української землі, буде живильним джерелом живописної енергії в усі періоди його життя, а також найвищим творчим злетом у діяльності митця. Про це свідчать його роботи «Селянка і кінь» (1910 р.), «Українці» (1912 р.), «Козак Мамай» (1912 р.), «Прихід весни і літа» (1914 р.), «Жнива» (1915 р.) та ін.

Якщо навіть не зважати на проблему бікультурності в українському і російському мистецтві, то нова сторінка його життя, а це 2 роки в Японії та 45 років на американському континенті, знову ж вказує на його інтуїтивне живописне відчуття України. І все ж таки, питання про особливості його своєрідного стрибка від локальної культури до світової залишається для наукової спільноти незвіданою загадкою. Цей період життя для Бурлюка однозначно був складним. Це час нового ствердження українського художника-емігранта у світовому мистецькому просторі після його визнання в Європі та Японії.

Йому знадобилося понад 20 років, щоб здобути матеріальні статки і повністю присвятити своє життя живопису. Зауважимо, що у 1930 році Д. Бурлюк отримав американський паспорт, але до кінця життя боровся за визнання на батьківщині – в Україні. Там, у США йому приходилося виживати, щоб зберегти себе для улюбленої справи – малярства. Зокрема, лише у 1941 р. сім'я Бурлюків зуміли купити власний будинок, а до того приходилося вести «берложне життя», винаймаючи холодні приміщення, в яких художник працював у пальто за мольбертом. Тоді він написав відомі роботи, в яких відобразив гру з кольором і пропорціями: «Осінь» (1925 р.), «Рибалки» (1927 р.), «Поїзд» (1927 р.), «Осінній натюрморт» (1930 р.), «Лист як захист» (1934 р.), «Флорида» (1940 р.) та ін.

Із творчого спадку Д. Бурлюка в 20 тис. полотен найбільша кількість припадає на американський період. Він взяв обітницю малювати картини щодня, якої дотримувався повсякчас. У його роботах відчутна любов до фактури полотна, закладена ще в українському періоді. Епатажний як С. Далі, надзвичайно продуктивний і з креативним смаком Д. Бурлюк створював картини з національним колоритом, вписуючи атрибути української культури (козацькі люльки, вітряки, колодязі, соняшники, корови, коні тощо) в живописні полотна. Зокрема, це простежується в роботах: «Натюрморт із люлькою» (1930-і рр.), «Селянин із короною» (1940-і рр.), «Сільська ідилія» (1950-ті рр.), «Солдат іде на війну» (1950-і рр.), «Маруся та червоний кінь» (1950-і рр.), «Маруся біля криниці» (1950-і рр.) та ін. Про цінність його робіт досі сперечаються дослідники, адже художник дуже незвично змінював простір, в якому жив і це виражав у роботах.

У Нью-Йорку видавав журнал «Колір і рима», зустрічався з емігрантами з Росії та України, організовував лекції, виставки, презентації. Його бурхлива енергія, пристрасна натура, напористість і провокативна діяльність спричинили активізацію мистецького процесу в США.

У цьому контексті ще один промовистий факт біографії митця: в американській галереї АСА Gallery за 26 років він експонував 25 персональних виставок – майже по одній щорічно. Лише в 1930-х роках презентував свої роботи на персональних виставках, що відбулися в Morton Gallery (1928 р.), Палаці Легіону слави в Сан-Франциско (1931 р.), у Dorothy Parris Galleries (1933, 1934, 1935 рр.), музеї Дункан «Phillips Memorial Gallery» в Вашингтоні (1937 р.), у «Boyers Gallery», де виставлявся щорічно (1935-1939 рр.) та ін. Експонував свої роботи в багатьох містах Америки, Австралії, Азії, Європи під час мандрів, які здійснював майже кожного року. Пейзажі і сюжетні картини з різних куточків землі, квіти, натюрморти, сюрреалістичні картини нині знаходяться в приватних колекціях та музейних зібраннях світу. Його роботи можна побачити майже в усіх музеях США, у т. ч. й Музеї Гуггенхайма, МОМА, Музеї Уїтні.

Він витримав виклики, які ставило перед ним американське суспільство. Його діяльність вплинула на процес розгортання культури ХХ ст. та виокремила роль художника у різних середовищах і різних зрізах історії. Американський шлях Д. Бурлюка завершився у 1967 р. Його прах розвіяний над океаном. Посмертно художник удостоєний почесного звання члена American Academy of Arts and Letters.

Висновки. Жодна історія української, російської, західноєвропейської, японської чи американської культури ХХ ст. не може бути написана без вагомих посилань на роль творчої та організаторської діяльності українського художника-авангардиста Д. Бурлюка. Він стояв біля витоків авангарду в Україні, Росії, Європі і був відомим на увесь світ художником. А крім того, ще був поетом, лектором, організатором та ініціатором авангардних художніх виставок та багатьох книжкових видань – він був теоретиком і практиком нового мистецтва. Залишивши Україну у 30-літньому віці, Д. Бурлюк в еміграції осяював своїм талантом Японію і США, які знайшли відбиток у його творчості і долі, але не змогли приглушити потяг до рідного краю, до свого коріння. Україна завжди в його серці залишалася справжньою Батьківщиною.

Приклад Д. Бурлюка – одного з засновників українського авангардного мистецтва і художника-емігранта – наочно засвідчує, що не можна осмислювати культурну постать лише в одному ракурсі. Привабливість персоналіфікованої історії культури саме й полягає у тому, що вона

постійно відкриває нові площини, контексти, можливості, перспективи, Тому в умовах ідей «нового Просвітництва» варто на основі методу синергії віднайти єдність натури художника-авангардиста Д. Бурлюка через примирення суперечностей в творчості і відкрити різнобарвний світ його мистецької сили.

Список використаної літератури

1. Білокінь С. Михайло Бойчук та його школа. Київ : Мистецтво, 2017. 256 с.
2. Герман М. Модернизм. Искусство первой половины XX века. Санкт-Петербург : Азбука-классика, 2003. 480 с.
3. Голубець О. Мистецтво XX століття : український шлях. Львів : Колір ПРО, 2012. 200 с. ; іл.
4. Горбачов Д. Авангард. Українські художники першої третини XX століття. Київ : Родовід. 2017. 211 с.
5. Давид Бурлюк. Каталог. Автор проекту Л. Волошун. Київ : Аукціонний дім «Євро-Арт», 2017. 168 с. ; іл.
6. Деменок Е. Новое о Бурлюках. Дрогобич : Коло, 2013. 200 с.
7. Деменок Е. Давид Бурлюк и братья Соьеры. *Русские евреи в Америке*. Кн. 14. Торонто-Санкт-Петербург, 2016. 189 с.
8. Деменок Е. Л. Вся Одесса очень велика. Харьков : Фолио, 2016. 495 с.
9. Деменок Е. Давид Бурлюк. Кругосветное путешествие и второй приезд в Прагу. [Электронный ресурс] Режим доступа : [http : / www.ruslo. cz/ index.php/arkhiv-zhurnala/2017/10-2017/item/280-david-burlyuk-krugosvetnoe-puteshestvie-i-vtoroj-priezd-v-pragu](http://www.ruslo.cz/index.php/arkhiv-zhurnala/2017/10-2017/item/280-david-burlyuk-krugosvetnoe-puteshestvie-i-vtoroj-priezd-v-pragu)
10. Деменок Е. Американские адреса Давида Бурлюка. [Электронный ресурс]. Режим доступа : [http : // reading-hall.ru/publication.php?id=17513](http://reading-hall.ru/publication.php?id=17513).
11. Кашуба-Вольвач О. Олександр Богомазов. Автопортрет. *Мала серія українського модернізму*. Київ : Родовід, 2012. 108 с.
12. Маркаде Ж.-К. Малевич. Київ : Родовід, 2013. 304 с.
13. Нога О. Український авангард 1907-1917. Львів : Світ, 1992. 222 с.
14. Нога О. Давид Бурлюк і мистецтво всесвітнього авангарду. Київ : Основа, 1993. 112 с.
15. Нога О. Малярство українського авангарду 1905-1918 рр. Львів : Українські технології, 1999. 187 с.
16. Савицький І. В., Нога О. П. Українські корені засновника світового авангарду: Поезія, малярство, театр, спорт. Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2018. 168 с.
17. Сусак В. Українські митці Парижа 1900-1939. Київ : Родовід, 2012. 408 с.
18. Український авангард 1910-1930 роки. Альбом. Упоряд. Д. Горбачов. Київ : Мистецтво, 1996. 400 с.
19. Український модернізм. Альбом. Хмельницький : Галерея, 2005. 288 с.
20. Феномен українського авангарду. 1910-1935. Каталог виставки. За ред. М. Шкандій. The Winnipeg Art Gallery, 2001. 196 с.

References

1. Bilokin S. Mykhailo Boichuk ta yoho shkola. Kyiv : Mystetstvo, 2017. 256 s.
2. Herman M. Modernizm. Yskusstvo pervoi polovyny KhKh veka. Sankt-Peterburh : Azbuka-klassyka, 2003. 480 s.
3. Holubets O. Mystetstvo KhKh stolittia : ukrainskyi shliakh. Lviv : Kolir PRO, 2012. 200s. ; il.
4. Horbachov D. Avanhard. Ukrainski khudozhnyky pershoi tretyny KhKh stolittia. Kyiv : Rodovid. 2017. 211 s.
5. Davyd Burliuk. Kataloh. Avtor proektu L. Voloshun. Kyiv : Auktsionnyi dim «Evro-Art», 2017. 168 s. ; il.
6. Demenok E. Novoe o Burliukakh. Drohobych : Kolo, 2013. 200 s.
7. Demenok E. Davyd Burliuk y bratia Soiergy. *Russkye evrey v Ameryke*. Knyha 14. Toronto-Sankt-Peterburh, 2016. 189 s.
8. Demenok E. L. Vsia Odessa ochen velyka. Kharkov : Folyo, 2016. 495 s.
9. Demenok E. Davyd Burliuk. Kruhosvetnee puteshestvye y vtoroi pryезд v Prazhu. [Elektronnyi resurs] Rezhym dostupu : [http : // www.ruslo.cz/ index. php/arkhiv-zhurnala/2017/10-2017/item/280-david-burlyuk-krugosvetnoe-puteshestvie-i-vtoroj-priezd-v-pragu](http://www.ruslo.cz/index.php/arkhiv-zhurnala/2017/10-2017/item/280-david-burlyuk-krugosvetnoe-puteshestvie-i-vtoroj-priezd-v-pragu)
10. Demenok E. Amerykanskye adresa Davyda Burliuka. [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu : [http : // reading-hall.ru/publication.php?id=17513](http://reading-hall.ru/publication.php?id=17513).
11. Kashuba-Volvach O. Oleksandr Bohomazov. Avtoportret. *Mala seriia ukrainskoho modernizmu*. Kyiv : Rodovid, 2012. 108 s.
12. Markade Zh.-K. Malevych. Kyiv : Rodovid, 2013. 304 s.
13. Noha O. Ukrainskyi avanhard 1907 1917. Lviv : Svit, 1992. 222 s.
14. Noha O. Davyd Burliuk i mystetstvo vsesvitnoho avanhardu. Kyiv : Osнова, 1993. 112 s.
15. Noha O. Maliarstvo ukrainskoho avanhardu 1905-1918 rr. Lviv : Ukrainski tekhnolohii, 1999. 187 s.
16. Savytskyi I. V., Noha O. P. Ukrainski koreni zasnovnyka svitovoho avanhardu : Poeziia, maliarstvo, teatr, sport. Lviv : Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniky, 2018. 168 s.
17. Susak V. Ukrainski myttsi Paryzha 1900-1939. Kyiv : Rodovid, 2012. 408 s.
18. Ukrainskyi avanhard 1910-1930 roky. Albom. Upor. D. Horbachov. Kyiv : Mystetstvo, 1996. 400 s.
19. Ukrainskyi modernizm. Albom. Khmelnytskyi : Halereia, 2005. 288 s.
20. Fenomen ukrainskoho avanhardu. 1910-1935. Kataloh vystavky. Za red. M. Shkandii. The Winnipeg Art Gallery, 2001. 196 s.

ДАВИД БУРЛЮК : ОДИН ИЗ ОСНОВОПОЛОЖНИКОВ УКРАИНСКОГО АВАНГАРДА ИЛИ ХУДОЖНИК-ЭМИГРАНТ?

Костюк Лариса – кандидат исторических наук, доцент,
Ривненский государственный гуманитарный университет, г. Ривне
Целинска Анна – бакалавр культурологии,
Ривненский государственный гуманитарный университет, г. Ривне

Статья посвящена определению значения творчества Давида Бурлюка в украинской и мировой культуре. Его деятельность в Украине и России поставлена в контекст явления бикультурности первых десятилетий XX ст. Означена роль художника как одного из основоположников украинского авангарда в рамках сотворения выразительности национальной стилистики. Внимание сосредоточено на творчестве художника в эмиграции и поставлен вопрос о необходимости исследования искусства XX века сквозь призму метода синергии.

Ключевые слова: украинский авангард, Давид Бурлюк, художники-эмигранты, искусство XX века.

DAVYD BURLIUK: ONE OF UKRAINIAN AVAN-GARDE FOUNDER OR THE ARTIST-EMIGRANT?

Kostiuk Larisa – Candidate of Historical Sciences, Associate Professor
Rivne State University for the Humanities, Rivne
Tselinska Anna – Bachelor of Culture Studies,
Rivne State University for the Humanities, Rivne

The article reveals the significance of Davyd Burluk's creative works in Ukrainian and world's culture. His activity in Ukraine and Russia has been interpreted in the context of bicultural sensitivity of the XXth century first decades. It has been singled out the artist's role as one of Ukrainian avan-garde founder within developing national stylistics expression. The author pays attention to the artist's creative works in emigration and emphasizes the importance of the XXth century art research in the aspect of synergy method.

Key words: Ukrainian avan-garde, Davyd Burluk, artists-emigrants, the art of the XX th century.

UDC 0744.328.52

DAVYD BURLIUK: ONE OF UKRAINIAN AVAN-GARDE FOUNDER OR THE ARTIST-EMIGRANT?

Kostiuk Larisa – Candidate of Historical Sciences, Associate Professor
Rivne State University for the Humanities, Rivne
Tselinska Anna – Bachelor of Culture Studies,
Rivne State University for the Humanities, Rivne

The aim is to reveal those aspects of Davyd Burluk's creative works which define his place in Ukrainian and world's artistic heritage to find answer to a question: who is he, in fact, – one of Ukrainian avan-garde founder or the artist-emigrant who lived most of his life behind Ukrainian boundaries and enriched world's art of the XXth century.

Research methodology. Culturological, history and retrospective, biographical analysis methods, and also the method of knowledge fragmenting and synergy.

Results. As the research result it has been revealed that none story of Ukrainian, Russian, West-European, Japanese or American culture of the XXth century can be written without the significant references to the role of creative and organizational activity of Ukrainian avan-garde artist Davyd Burluk. He was one of avan-garde originators in Ukraine, Russia, and Europe and world-famous artist. Leaving Ukraine in his thirties Davyd Burluk brightened Japanese and the USA art space with his talent in emigration. But Ukraine had been always staying in his heart as a rich source of artist power.

Novelty. Davyd Burluk's sample as one of Ukrainian avan-garde art founder and artist-emigrant clearly proves that culture personality cannot be comprehended only in one aspect. The attractiveness of personalized culture history deals with constant discovering new areas, contexts, possibilities, prospects. That is why under the conditions of *new Enlightenment* basing on the synergy method it is important to find the unity of avan-garde artist D.Burluk's sort concerning with reconciliation of contradictions in artist's creative work and discover the whole colorful world of his art power.

The practical significance. There is a significant amount of places in Ukraine dealing with Davyd Burluk's life and creative work. It is those places which can be the concentration centers of artist's memory revival. Artist's creative works inscribing on the context of Ukrainian and world culture history will enrich culture developing huara of Ukrainian nation.

Key words: Ukrainian avan-garde, Davyd Burluk, artists-emigrants, the art of the XXth century.

Надійшла до редакції 17.07.2019 p.

ЗМІСТ

Розділ I. ІСТОРИКО-МИСТЕЦЬКА СПАДЩИНА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ СВІТОВОГО КУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ

Карась Г.В. Митрополит Андрей Шептицький в контексті музичної культури української діаспори.	4
Дутчак В.Г. Синергія творчості Зіновія Штокалка : традиція та інновація	11
Кукуруза Н.В. Франкіана у мистецтві художнього слова української діаспори II пол. XX–XXI сторіччя	19
Кіндратюк Б. Церковна музика в контексті мистецького життя Західно-Української Народної Республіки (1918–1923)	25
Колубаєв О.Л. Міська пісенна субкультура та пісні січових стрільців у процесі розвитку регіональної традиції естрадно-музичного мистецтва Галичини	35
Козицька М.З. До історії зародження камерно-оркестрового виконавства Дрогобиччини	42
Стадницька М. Творча діяльність о. Віктора Матюка у висвітленні музичної критики Галичини до 1939 р	47
Матійчин І.М. Культурно-мистецька діяльність отця Йосифа Кишакевича	54
Сосік О. Ремінісценції вікторіанського «авангарду» в українському, польському та російському образотворчому мистецтві декадансу та символізму	61
Костюк Л. К., Целінська А. Давид Бурлюк : один із засновників українського авангарду чи художник-емігрант?	66
Татарнікова А. А. Містеріально-славословні аспекти Французького музичного театру початку XX століття (на прикладі «Жонглера Богоматері» Ж. Массне)	72
Єрошенко О. В., Щербіна І. В. Вокальні мініатюри Й. С. Баха в модусі навчання сольного співу (крізь призму сучасного бахіанства)	78
Каблова Т., Тетеря В. Вокально-естрадне виконавство України кінця XX – початку XXI ст	85
Шестопал Л.В. Стратегії розвитку бального танцю в СРСР середини 50 – початку 60 – х років XX століття	90
Перова Г. О., Гладка Л. В. Становлення танцю модерн: від індивідуальних стилів до шкіл	94
Олексюк А. В. Оригінальна народна творчість Західної України рубежу XX – XXI ст.: центри, проекти, тенденції, імена	99

Розділ II. ТЕОРЕТИКО-МИСТЕЦЬКІ АСПЕКТИ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Юдова-Романова К. Проблеми історико-мистецтвознавчих досліджень просторових і технологічних засобів творення сценічної образності.	108
Лугovenко Т.Г., Грек В.А. Символіка кольороназв у балеті	115
Салдан С. О. А. Шенберг – В. Кандинський : антропософський контекст та лінії перетину творчих пошуків	120
Босак І. Ю. Функції музики в драматичному театрі (на прикладі інсценізацій	

за творами М. Матіос)	126
<i>Ван Юй.</i> Метаморфози образу Турандот у симфонічному скерцо Пауля Гіндеміта	132
<i>Голощук О., Кириченко І.</i> Національно-ментальний потенціал пісенної творчості Володимира Івасюка: проблема музично-поетичної семантики	139
<i>Щуцький Б. С., Корнішева Т. Л.</i> Постать диригента у сучасному мистецькому просторі	144
<i>Козінчук В. Р.</i> Іконографічний канон у мистецтві: «Православна ікона» vs «Релігійна картина»	148
<i>Шрамко Т. В.</i> Символ у формоутворенні товарних знаків	153
<i>Цап'як М. Й.</i> Народне хореографічне мистецтво Волині у контексті кроскультурної комунікації	158
<i>Підлипська А. М.</i> Балет «Чорне Золото» В. Гомоляки - П. Вірського: критичний дискурс	163
<i>Шнуренко Т. В.</i> Музейні колекції як джерело дослідження української традиційної сорочки	168
<i>Наку А. В.</i> Класичний стиль у проектуванні європейського костюма : традиції та сучасні інтерпретації	173
<i>Кузнєцова В.О.</i> Сучасні дефіле в Україні як презентація модного образу	179
Розділ III. РЕЦЕНЗІЇ, ОГЛЯДИ, ПОВІДОМЛЕННЯ	
<i>Шестеренко І. В.</i> Творча діяльність сучасного оперного диригента (до 80-річчя Івана Гамкала) ..	187
<i>Виткалов С. В., Шетеля Н. І.</i> Мистецькі обличчя регіону: Олексій Литвин	193
<i>Степанюк І. В., Дудай М. І.</i> Зародження і становлення першого народного хору Волині крізь призму життєвого і творчого шляху Олександра Самохваленка	199
<i>Шютів М. А.</i> Регіональна народна хореографічна практика в контексті національної культури України	204
<i>Базела Д. Д.</i> Компоненти та критерії якості суддівства у спортивно-танцювальній галузі	208
<i>Мостовщикова Д. О.</i> Пам'яті українського художника-емальєра О. Бородая	214
<i>Євєнко І.</i> Розширення виконавських можливостей сучасних електронних інструментів (на прикладі баяна-акордеона)	221
<i>Кундис Р.</i> Діяльність львівської баянної школи у тематиці науково-практичних конференцій (2005-2012 рр.).....	226
<i>Аксьонов О. Б.</i> Творчість М. Різоля у контексті розвитку баянного-ансамблевого виконавства в Україні	234

CONTENTS

Part I. HISTORICAL AND ARTISTIC HERITAGE OF UKRAINE IN THE CONTEXT OF THE WORLD CULTURE

Karas H.V. Metropolitan Archbishop Andrei Sheptytskyi in the context of the ukrainian diaspora	4
Dutchak V.G. Zinovii Shtokalko's art synergy: tradition and innovation	11
Kukuruza N.V. Frankiana in the art of artistic word of the ukrainian diaspora in the second half of the XX th – XXI ST centuries	19
Kindratiuk B. Church music in the context of artistic life in the Westukrainian People's Republic (1918–1923)	25
Kolubayev O. Urban song subculture and sich riflemen's songs in the process of development of the regional tradition of Galicia's music art	35
Kozytska M. To the history of origin of the chamber-orchestra performance of Drogobychina	42
Stadnytska M Creative Activity of o. Victor Matyuk in covering musical criticism of Halychyna until 1939.....	47
Matychyn I. Pedagogical activity of father Josyf Kyshakevych	54
Sosik O. Reminiscences of the victorian «avant-garde» in ukrainian, polish and russian fine arts of decadence and symbolism	61
Kostiuk L. K, Tselinska A. Davyd Burluk: one of ukrainian avan-garde founder or the artist-emigrant?	66
Tatarnikova A. A. Mysterious-Glorious Aspects of the French musical theater of the beginning of the twentieth century (on the example of the «Our Lady's juggler» by J. Massenet)	72
Yeroshenko O. V, Shcherbina I. V. I. S. Bach vocal miniatures in the modus of solo singing training (through the prism of modern bachianism).	78
Kablova T. Teteria Y. Victor Vocal and popular performance of Ukraine at the end of XX – beginning of XXI centuries	85
Shestopal L. V. Strategies for the development of ballroom dance in USSR IN the mid-1950 – early 1960 s	90
Perova H. O., Hladka L.V. Formation of dance modern: from individual styles to schools.....	94
Oleksiuk A. Original creativity for academic people's instruments of Western Ukraine at the border of the XX – XXI century: centers, projects, trends, personalities	99

Part II. THEORETICAL AND ARTISTIC ASPECTS OF THE UKRAINIAN CULTURE

Iudova-Romanova K. Problems of historical and art studies of spatial and technological means of creating scenic imagery	108
Lugovenko T. G, Grek V.A. Symbol of color names in the ballet	115
Saldan S. A. A. Schonberg - V. Kandinsky: anthroposophical context and interconnection lines of	

creative search	120
Bosak I. Music Functions in dramatic theater (illustrated through staging based on the works of M. Matios)	126
Wan Y. Metamorphoses of Turandot's image in Paul Hindemith's symphonic scherzo	132
Holoshchuk O., Kyrychenko I. National-mental potential of Volodymyr Ivasiuk's song creativity: the problem of music and poetic semantics	139
Shchutskyy B. S., Kornisheva T. L. The conductor's figure within a contemporary art	144
Kozinchuk V. The Iconographic canon: «Orthodox icon» vs «Religious art»	148
Shramko T. The role of symbols in the formation of trademarks	153
Tsapiak M. Volyn folk choreographic art in the context of cross-cultural communication	158
Pidlypska A. M. Ballet «Black Gold» by V. Homoliaka - P. Virskiy: scientific and critical discourse	163
Shnurenko T. Museum collections as a source of study ukrainian traditional shirt	168
Naku A. V. Classical style in the european costume design: traditions and modern interpretations	173
Kuznietsova V. O. Modern defiles in Ukraine as a fashion image representation	179

Part III. SUMMARIES, REVIEWS, REPORTS

Shesterenko I. V. Creative activity of a modern opera conductor (to the 80-th anniversary of Ivan Hamkalo)	187
Vitkalov S. V., Schetelya N. I. Artistic face of the region: Oleksiy Lytvyn	193
Stepanyuk I. V., Dudai M. I. Origin and development of the first folk choir of Volyn through the framework of life and art involvement of Oleksandr Samokhvalenko	199
Shutiv M. A. Regional folk choreographic practice in the context of the national cultures of Ukraine	204
Bazela D.D. Components and quality criteria of judging in the dancesport industry	208
Mostovshchykova D. O. In memory of ukrainian enamel artist O. Boroday	214
Ievenko I. Extension of executive opportunities modern electronic instruments (example of bayan-accordion)	221
Kundys R. Activities of the lviv bayan school in thematics scientific-practical conferences (2005-2012 years)	226
Aksonov O. Creativity of M. Rizol in the context of development of piano-ensemble performance in Ukraine	234

ISSN 2411-1546

Наукове видання
Scientific edition

**Українська культура : минуле, сучасне, шляхи розвитку
Науковий збірник**

**Ukrainian culture : past, modern and ways of development
Scientific journals**

**Напрямок : Мистецтвознавство
Branch : Art Criticism**

**Випуск 32
Issue 32**

Редактор:
В. Г. Виткалов
Editor:
V. G. Vytkafov

Комп'ютерна верстка:
Л. М. Федорук
Computer make-up:
L. M. Fedoruk

У зв'язку зі зміною вимог до наукових збірників цей випуск виходить із запізненням

**Електронні версії наукових збірників та вимоги до публікацій
знаходяться на сайті – kulturologiya.rv.ua**

М/т.: 096-541-71-35 – головний редактор та 067-803-23-97 – відповідальний секретар

Електронна адреса: sergiy_vsv@ukr.net

Формат 60x84 1/8. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.

Зам. № 229/1. Ум. друк. арк. 29,17. Наклад 100.

Видавничі роботи: ППДМ

свідоцтво про державну реєстрацію РВ № 11 від 12.06.2002 р.

35304, Рівненська обл., Рівненський р-н, с. Корнин, вул. Центральна, 58

Адреса редакції: 33000, Україна, м. Рівне, вул. С. Бандери, 12,

Рівненський державний гуманітарний університет
Кафедра культурології та музеєзнавства